

סנהדרין נז

משה שווערד

ספר בירורי הלכה

דף נו: גמרא. והתניא: כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, כך נצטוו בני נח להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר.

ציון ה. וכיצד מצווין על הדינין? חייבים להושיב דינינים ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצוות אלו ולהזהיר את העם. ובן נח שעבר על אחת משבע מצוות אלו יהרג בסייף. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו.

(רמב"ם מלכים ט, יד)

מצות דינין בבני נח

א. לפי הנראה מן הרמב"ם בהלכה שלפנינו עולה שמצות הדינין ענינה שימנו דינינים שידונו אותם בענינים הנוגעים לשש המצוות האחרות. ברם, הרמב"ן בפירושו לתורה (בראשית לד, ג) חולק עליו וסובר שהמצוה הזו כוללת את כל דיני גניבה, אונאה, עושק שכר שכיר, שומרים, אונס ומפתה ואבות נזיקין כעין שנצטוו ישראל. גם לדעת הרמב"ן כלול במצוה זו החיוב להושיב בתי דין בכל מקום, אך אם לא עשו כן אינם נהרגים על זה כיון שזו מצות עשה, ובבני נח נאמר בגמרא לקמן "אזהרתן זו היא מיתתן" ומשמעות האזהרה היא להמנע מעשות איסור דהיינו באיסורי לאו ולא במצוות עשה.

הרמב"ן כותב שכך מוכח מן הגמרא וכוונתו כנראה למה שנאמר בגמרא לקמן (דף נט, א) על מצות דינים שיש בה צווי בקום עשה וגם בשב ואל תעשה, ולכן מצות מינוי הדיינים היא בקום ועשה ואין נהרגים אם לא קיימה, אבל דיני הגניבה והאונאה הם צוויים בשב ואל תעשה ונהרגים עליהם.

הרמב"ן חולק בזה על מה שכותב הרמב"ם בקשר לאנשי שכם, שאי אפשר לומר שהיו חייבים מיתה על זה שלא דנו את שכם. מלבד זה הוא מביא ראיה מירושלמי שאצל בני נח רשאי הדיין לומר שאינו נזקק לדין, מה שאין כן בישראל שנצטוו במצות "לא תגורו מפני איש" שאינם יכולים להמנע מלדון וא"כ בודאי שאין בני נח נהרגים על כך. אכן, אם דנו והטו את הדין או לקחו שוחד הם נהרגים, מפני שעברו על האיסורים הנוגעים לדיינים.

1. ספר מרגליות הים

א. בכל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה כו'. ע' זהר שמות ג' ע"ב דערוה וע"ז כולא קנאה חדא. בשלח ס"א רע"א דלא ייעול רשימא דא בבת אל נכר כו' ומאן דנטיר האי קיים מצותיו דכתיב כי לא תשתחוה לאל אחר, יתרו פ"ז ב לא תשתחוה להם כו' אר"ת כתיב וראית בשבית כו'. שם צ' ע"א לא יהיה לך גו' לקבל לא תנאף, ובס' מים אדירים פי' האידרא זוטא מהגרמ"מ משקלאב מביא (ס"ז א) שמעתי מאדמור"ר הגאון [הגר"א] ז"ל כך קבלה בידינו מן הגאונים איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה שכל עבודה זרה היה צריך עבודת דבר ערוה ולכן כתוב אצל כל ע"ז ויזנו אחר הבעלים וקם העם הזה וזנה.

2. תוספות רא"ש על סנהדרין דף נז/א

גזל דכתיב כירק עשב נתתי לכם את כל. הקשה רבינו מאיר ז"ל אמאי לא קאמר נמי גזל דכתיב כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ, דטפי הוה מוכח מגזל מדמוכח מגלוי עריות וע"ז דלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, ונימא אידך אורחיהו הוא דקא מגלי, ותירץ דאי לאו כירק עשב הוה אמרי' דבין גזל וגלוי עריות וע"ז אורחיהו קא מגלי ואזהרתיה מויצו וכיון דויצו לדרשא הוה דרשינן נמי דינין וברכת השם, אבל בקרא דכירק עשב מגלי לן דמה שנאמר במבול כי השחית כל בשר גבי מלאה הארץ חמס דאזהרתיהו לאו מויצו אלא לבני נח הוזהרו דומיא דגזל שזה נאמר לבני נח ולא לאדם הראשון וה"ה נמי לע"ז וגלוי עריות דנענשו עליהן בני נח ולא אדם הראשון:

3. נחלת יעקב על בראשית פרק ו פסוק יא

בפסוק ותשחת הארץ לפני אלהים. הכתוב הזה תמוה מאוד, שהתחיל בהשחתה וחמס, כלומר ותשחת הארץ ותמלא הארץ חמס, ואח"כ כתיב וירא אלקים והנה נשחתה ולא נאמר שראה רק השחתה, ואח"כ אמר קץ כל בשר בא לפני וכו' כי מלאה הארץ חמס ולא הזכיר רק חמס. ונראה דידוע דאף דאומה או יחיד נתחייב מיתה מ"מ אם עתיד לצאת ממנו דבר טוב אפילו אחר אלף דור הטוב ההוא מגין עליו לכל יגיע עליו העונש ההוא, דאפילו במואב אמרינן בש"ס (ב"ק לח ע"ב) שבביל שתי פרידות טובות כו', וכן בקרח אמרינן (במדב"ר יח, ח) שראה שלשלת גדולה יצאת ממנו, וכן במשה בהריגת מצרי (שמות ב, יב) ויפן כה וכה, ופירש רש"י שראה שאין איש עתיד לצאת ממנו, וא"כ מכל שכן בדור המבול שהוא עולם מלא אם ראה שהיה עתיד לצאת מהם דבר טוב לא היה שטיפת המבול. והנה שם נשחת נאמר על דבר שנתקלקל ואינו נצלח לכלום, כמ"ש (ירמיה יג, ז) והנה נשחת האזור ולא יצלח לכולם. והנה עיקר גזר דין היה על הגזל, רק קודם העונש היה הדבר צריך לבחון אם אפשר לצאת מהם דבר טוב, ולזה סיפר הכתוב ואמר ותשחת הארץ, פ'י שנשחתה כל כך עד שאי אפשר היה לצאת מהם דבר טוב, וזה היה מחמת טומאת ניאוף ומי יתן טהור מטמא, והשחתת דרכם בזכר ובהמה גרמה להם השחתה זו, ועיקר גזר דין היה על הגזל דכתיב ותמלא הארץ חמס, ואח"כ אמר הכתוב וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה כו', שעסק השחתה לראות שאין דבר טוב יוצא מהם ודבר זה אי אפשר להביט רק אלהים בעצמו הצופה ומביט עד סוף כל הדורות, וכיון שראה הקב"ה שנשחת הארץ דהיינו שאין שום דבר טוב עתיד לצאת מהם לכך נגזר העונש שלהם במבול, וסיבת העונש היה רק מחמת החמס שזהו היה סיבת העונש, וזהו שאמר קץ כל בשר בא לפני כי מלאה חמס:

והא דבאמת לא נחתם גזר דינם רק על הגזל ולא על הניאוף, נראה דמחמת דהעונש כליון זה הוכרח להיות ע"י השי"ת לבד מטעם שיתבאר בסמוך, מאתו יתברך לא תצא הרעה רק כשהוא לתכלית טוב כמ"ש בתהלים (צ, ג) תשב אנוש עד דכא ותאמר שוכו בני אדם, ובמבול היה השחתת עולם ולפי הנראה לא לתועלת טוב, ועל כל העבירות אין העונש בא מאתו יתברך שמו רק כשהוא לתועלת טוב, אמנם בסיבת החמס אפשר שיבא מאתו יתברך העונש כי אוהב משפט ה', וע"י העברת אנשי חמס מהעולם נעשה משפט ברשעים והרי זה לתועלת טוב:

4. ספר מרגליות הים

ז. ארנב"י אזהרה שלהן זו היא מיתתן. במחקרי על משפטי גר תושב כתבתי דמשום שב"נ נצטוו אך על מצות שכליות לכן דינם כישראל חבר שאינו צריך התראה ראה לעיל ה' סע"ב, כי לא ניתנה התראה רק להבחין בין שוגג למזיד ומקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא וסופר מתא כמותרין ועומדין הן (ב"מ ק"ט רע"ב) וכן נהרג ב"נ על שהיה לו ללמוד ולא למד מכות ט' ע"ב.

5. דף על הדף סנהדרין דף נז עמוד א

הנה אבימלך תירץ עצמו באמרו (בראשית כ, ה): בתם לבבי ובנקיון כפי עשיתי זאת וגו'. וקשה שאם אין ב"נ צריכים התראה, שכן מטרת ההתראה היא להבחין בין שוגג למזיד וב"נ נהרג גם על השוגג (ראה ברש"י מכות ט' ע"א ד"ה לפיכך וכו') א"כ מה הועיל אבימלך בדבריו. וכתב בספר מרפסין איגרא (פר' וירא ע' קכה):

תירץ הגר"ח פ' שיינברג שליט"א: אכן בני נח נהרגים גם על עבירות שעשאו בשוגג, אך במקום שהמעשה הוא קרוב לאונס, וכמו במקרה של אבימלך שבכלל לא ידע ששרה היא אשתו של אברהם, בזה גם בני נח אינם נהרגים, ואמת היא שענתו של אבימלך: "בתם לבבי ובנקיון כפי עשיתי זאת".

6. דף על הדף סנהדרין דף נז עמוד א

בגמ': אזהרתן זו מיתתן. נחלקו הראשונים בגוי שעבר על א' מז' מצוות בני נח בשגגה אם הוא נהרג או לא.

[1] **שדעת רש"י** מכות (ט' ע"א) והחינוך (במצוה כ"ו) שכמו שאמרו כאן שנהרג בלי התראה, כמו כן נהרג אם הי' בשוגג.

[2] אבל הרמב"ן והריטב"א מכות (שם) שאינו נהרג בלי התרא' רק אם הי' במזיד, אבל אם הי' בשוגג אינו נהרג. ורק אם הרג בשגגה, שבישראל גולה, בגוי לא ניתן פטור של גלות, וממילא הרי הוא נהרג. וכן דעת הרמב"ם הל' מלכים (ריש פ"י).

7. ספר בירורי הלכה

דף נז. גמרא. והתניא על הגזל: גנב וגזל וכן יפת תואר וכן כיוצא בהן...
כיוצא ביפת תואר מאי היא? כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר א"ר חנינא: בן נח שייחד שפחה לעבדו ובא עליה - נהרג עליה.
ציונים ב. ט. בן נח שייחד שפחה לעבדו ובא עליה - הרי זה נהרג עליה משום אשת חברו, ואינו חייב עליה עד שיפשט הדבר ואמרו לה העם זו דבית עבד פלוני. ומאימתי תחזור להיתרה? משיפרישנה מעבדו ויפרע ראשה בשוק. וכו'...
...בן נח חייב על הגזל, בין שגזל עכו"ם בין שגזל ישראל, ואחד הגזול או גונב ממון או גונב נפש וכו'.
(רמב"ם מלכים ט, ח-ט)

אשת איש בכך נח, גזל או ערוה

א. איסור יפת תואר. מלשון הברייתא המובאת בסוגייתנו נראה שאיסור יפת תואר לבן נח הוא משום גזל. כך מפרש רש"י בד"ה על הגזל שדין יפת תואר נדון משום גזל שגוזלים את אשתו במלחמה. לכאורה ההסבר הזה טעון באור, שכן בלא"ה יש מקום לחייבו משום איסור עריות ומפני מה נכלל דוקא באיסורי גזל. וכותב על כך בעל ערוך לנר שמדובר כאן בכגון שלקחה ולא בא עליה ולכן אין לחייבו אלא משום גזל. לעומת זאת כותב בעל מנחת חינוך (מצוה לה) שמדובר כאן ביפת תואר שהיא פנויה, שאין חייבים עליה משום עריות אלא רק מדין גזל שלוקח אותה מרשות עצמה, ונראה שהסבר זה אינו מתאים לפירוש רש"י שהרי הוא כותב בפירושו שמדובר על אשת איש. בעל מנחת חינוך מביא ראיה לדבריו מן הרמב"ם בהלכה יד שם הוא מסביר שנתחייבו אנשי שכם מיתה מפני שלא דנו את שכם על הגזל שגזל, והכוונה למעשה דינה והרי היא היתה פנויה באותה שעה. מכאן שגם הלוקח פנויה חייב עליה משום גזל.

8. ספר דרך ים

א) כותי וכו' לא מעלין ולא מורדין - עי' ברבינו יונה שכתב דאם הוא מקיים ז' מצוות ודאי דמעלין שהרי מצווין להחיותו אלא מיירי בגוי שלא מקיים ז' מצוות ואפ"ה אין מורדין מדרבנן (וכ"כ הט"ז יו"ד קנח, א שיש איסור להורידן והוכיח כן מסוגיין והב"י והש"ך שם סוברים דאין איסור להורגם רק שאין מצוה להורידם וע"ש בנקה"כ והארכתי בזה בע"ז כו: אות ג), אולם בריטב"א במכות ט. מבואר דרק כשקיבל עליו ז' מצוות מצווין להחיותו אבל בלא קיבל [אע"פ שמקיים] אי"צ להחיותו (וע"ש שכתב דאם אינו מקיים מותר אפי' להורידו במקום דליכא איבה וכן מבואר ברמב"ן שם אכן בתוס' בע"ז סד: מבואר דכל זמן שלא דנהו אינו חייב מיתה וע"ע בתוס' בע"ז כו: ומש"כ שם באות ג).

9. דף על הדף סנהדרין דף נז עמוד א
בגמ': לא נצרכה אלא לפחות משוה פרוטה וכו'.

והנה במדרש (ב"ר פרשה לא) איתא: "וכך היו אנשי דור המבול עושים: היה אחד מהם מוציא קופתו מליאה תורמסים, והיה זה בא ונוטל פחות משווה פרוטה וזה בא ונוטל פחות משווה פרוטה עד מקום שאינו יכול להוציא בדין". ע"כ.

וכתב בספר מרפסין איגרא (פר' נח): קשה: מה הרוויחו אנשי דור המבול בגזולם פחות משווה פרוטה, והלא דין שווה פרוטה לא נאמר אלא לישראל, ואילו בן נח חייב אף על פחות משווה פרוטה, כמובא בגמ' כאן הנ"ל.

וכתב שם ליישב: אכן בן נח שגזל חייב מיתה. ומכל מקום אי אפשר לתבוע ממנו בבית דין שיחזיר את גזילתו, כיון שבית דין לא נזקקים לדין על פחות משווה פרוטה. אם כן, זה ודאי שדור המבול לא פחדו מדיני שמים, וכמו שהשחיתו והיו פרוצים בעריות ולא חששו מעונש מיתה, כך גם בגזולם אחד את השני, לא היתה יראת ה' בלבם על עונש המיתה שיש על מעשה גזילה. וכל מה שרצו להרויח כשגזלו פחות משווה פרוטה, הוא שלא יוכלו לתבעם בבית הדין להשיב את הגזילה, וכסיום דברי המדרש - "עד מקום שאינו יכול להוציא בדין".

ועוד תירץ: אכן בן נח חייב על גזל של פחות משווה פרוטה, אך גם בן נח אינו חייב בגזל של דבר שאין חבירו מקפיד עליו. אם כן, יתכן שכונת המדרש שהיו גוזלים כל אחד את חבירו פחות משווה פרוטה כדי שלא התחייבו בדין - היא, שגזלו דבר מועט את חבירו פחות משווה פרוטה, שגם בני נח אינם מקפידים על זה.

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

וישראל בכותי מותר. פרש"י ד"לא תעשוק
את רעך" כתיב, ולא כותי, ומדרכנן
איכא למאן דאסר משום חילול השם. עי'
ביש"ש במס' ב"ק (פ"י סי' כ) דמבואר מדברי
רש"י דלכו"ע גזל הגוי אינו אסור מה"ת, ורק
חד מ"ד אסר מפני חילול השם, וקרא דמייתי
לאסור אסמכתא בעלמא הוא. אבל ביד דוד
כתב, דאין הכרח לזה, ודברי רש"י מבוארים
בחי' הר"ן, שכתב דהך סוגיא כמ"ד גזל הגוי
מותר, ומ"מ מדרכנן אסור מפני חילול השם.

11. תוספות עבודה זרה דף סד/ב

איזהו גר תושב כו' - במסקנא קאמר דהיינו להחיותו וא"ת והלא מיד שעבר שבע מצות חייב מיתה דאזרחת בני נח היא מיתתן בלא עדים והתראה י"ל דכל זמן שלא דנוהו בית דין אינו חייב מיתה תדע דהא אמרינן העובדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין:

12. דף על הדף סנהדרין דף נז עמוד ב

בגמ': בן נח נהרג בדין אחד ובעד אחד שלא בהתראה.

וכתב החתם סופר (יו"ד סימן ע') דמכל מקום אם יש ג' דיינים ושנים פוטרם ואחד מחייב, שהמיעוט בטל ברוב, ואינו נהרג.

ביד רמה כתוב שבשוגג ממש אין בן נח חייב, אמנם מרש"י מכות דף ט' ע"א ד"ה לפיכך מבואר שגם בשוגג נהרג, מכיון שאין צריך התראה.

ציון א. ובן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד בלא התראה ועל פי קרובין, אבל לא בעדות אשה. ולא תדון אשה להם.

(רמב"ם מלכים ט, יד)

איזו עדות מחייבת בבני נח

א. עד אחד ועל פי עצמו. בסוגיה מבואר שעד אחד נאמן לחייב בן נח. אמנם בספר החינוך (מצוה קצב) מובא שהדין שלהם הוא שחייבים מיתה ואין צריכים התראה, אלא שני עדים והודאת פיהם, אך מעיר על כך בעל מנחת חינוך (שם אות ו) שכנראה נפלה טעות סופר בדבריו. מאידך כותב בעל ספר החינוך לגבי איסור ע"ז (מצוה כו) שהגויים מתחייבים על פי הודאת עצמם ומעיר על כך בעל מנחת חינוך שאמנם זה חידוש שלא נזכר בגמרא, אך נכון הוא. והוא מבאר שכיון שמתקבלת עדות של עד אחד שלא חלים בו הדינים הרגילים של עדות ממילא מתקבלת גם הודאת עצמו לחיוב. גם בעל שער המשפט (ח"מ סי' תח) דן בשיטת בעל החינוך ומשיב שאמנם עד אחד כשר לחייב את הגוי אך זה בתנאי שהוא עד כשר ואילו בעל החינוך מדבר על עדות פסולים וגויים ואילו צריכים להיות שנים ולא אחד.

בעל העמק דבר (בראשית ט, ו) כותב חילוק אחר, לפיו הדבר תלוי אם היה העד הגוי ידוע ומחוקק בכשרות ואז נאמן לבדו, ואם לא כן צריכים להעיד שני עדים. חידוש יש בדברי הרא"ש למסכת ב"ק (פרק א, סימן יט) הכותב שאם שור של גוי נגח שור של ישראל אין מוציאים ממון מן הגוי אלא ע"י עדים כשרים. דין זה מובא גם בטור (ח"מ סי' תח), ומקשה עליו בעל חלקת יואב (תנינא, סימן יד) שהדבר תמוה, שאם אפשר להורגו ע"י עד אחד הרי ק"ו שאפשר להוציא ממנו ממון ע"י עד אחד. סברה זו מובאת גם בנימוקי יוסף למסכת יבמות (פרק ב דף ד, ב בדפי הרי"ף) לגבי עדות קרוב בדיני ממונות בבן נח, שאם הוא נהרג ע"פ קרוב ק"ו שניתן להוציא את ממונו ע"פ עדות של קרוב. וכך כותב בעל אבני מילואים בחשובה (סימן כד), שמטעם זה יש לומר בפשטות שעד אחד נאמן להוציא ממון מבן נח. וכן כותב בעל שער המשפט (שם) שכנראה דברי הטור אינם מדוקדקים כמה שכותב שצריך שני עדים.

לעומת זאת כותב בעל חלקת יואב תרוץ הבא להסביר את שיטת הרא"ש והטור: לדעתו הדין שבן נח נהרג על פי עד אחד נאמר רק כשהוא נידון בפני בן נח, ואילו בית דין של ישראל אינם גומרים את דינו אלא ע"פ שני עדים, כמו בכל הדינים האחרים שעל פי שני עדים יקום דבר ואין עד אחד נאמן. לפי זה ניתן להסביר את דברי בעל החינוך (מצוה קצב) שבני נח נידונים ע"פ שני עדים והכוונה בכ"ד של ישראל, וכך הוא גם מסביר את דברי הרא"ש והטור שהם מדברים בבית דין של ישראל שאינו יכול לחייב אף את הגוי ממון בלי שני עדים.

ב. עדות אשה ושאר פסולים. בגמרא מבואר שאשה פסולה לעדות בבן נח ואילו הקרובים כשרים, ולא נתבאר מה הדין של שאר פסולי עדות. כותב על כך המאירי (דף נו, ב) שנראה לו ששאר פסולי עדות של תורה פסולים גם בבן נח. [בעל ההערות לספר חמרא וחיי מסביר את החילוק שדוקא הקרובים הוכשרו לעדות כיון שלא שייך לפסול קרובים בבני נח כיון שאין להם יחס קרבה, אבל שאר הפסולים לא הוכשרו כדרך שהאשה לא הוכשרה.]

14. ספר שערים מצויינים בהלכה

✓ ועי' בתשו' מהרש"ם (ח"ו סי' קצז) שהקשו לו, מאי ראייה שחייב אף על העוברין, הא בלא"ה חייב מיתה על הכאת האשה, וכתב דמכאן יהא ראייה לשיטת הרמב"ם (מלכים פ"י ה"ו) דעכו"ם שהכה ישראל אפי' חבל בו כל שהוא, אע"פ שהוא חייב מיתה אינו נהרג, ובאמת מגוף דברי הגמ' אין ראייה, דהא משכחת לה הריגת עובר בפנים כשהכניס ידו לרחם, וגם מפרש"י אין ראייה, דהא מבואר ברמב"ם שאינו חייב עד שיעשה חבלה, אלא

משכחת לה שהכה את האשה ולא עשה בה חבלה וחייב רק על העוברין. [מלכים פ"י ה"ו]

אף על העוברין. ע"י ברש"י דבישראל אינו
 חייב עד שיצא לאויר העולם. ובתוס'
 לקמן (נט. ד"ה ליכא) הקשו, הא ליכא מדי
 דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, וותירצו דאע"ג
 דישראל פטור על העוברין, מ"מ לא שרי. וכ"כ
 התוס' במס' חולין (לג. ד"ה אחד). וז"ל הערוך
 השולחן (חור"מ סי' תכה סו"ס טו) דהא גם
 בישראל יש איסור גדול אלא שאינו נהרג ע"ז.
 ובתשו' חות יאיר (סי' לא) דן באשה שקלקלה
 והיא מעוברת בממזר, אי מותרת לגמוע תרופה
 כדי להפיל הולד, ופסק לאסור מדמצינו במס'
 אהלות (סופ"ז) דרק כדי להציל את אמו מותר
 להרוג את העובר, מפני שהוא כרודף, ומשמע
 מדבריו דאפי' אם הוא קודם מ' יום, אסור
 להרגו כדי להציל האם, אע"ג דאין עליו שם
 נפש, אלא מיא בעלמא הוא כדאיתא במס' נדה
 (ל.) וברש"י במס' כריתות (ז:). עי"ש. אבל
 בתשו' שאילת יעב"ץ (ח"א סי' מג) מצדד
 להתיר לגמרי, דהא גם אמר היתה מחויבת
 מיתה [בעדים והתראה], אלא שאין דנין דיני
 נפשות בזה"ז, ומ"מ דין ד' מיתות לא בטלו
 כדאיתא במס' כתובות (ל.), ואילו היה דינה
 מסור לידינו לא היו ממתניין לה עד שתלד
 אלא היינו הורגים אותה ואת פרי בטנה, ועובר
 ירך אמו הוא כו', עי"ש שהביא כמה סברות
 להתיר. וכבר הערנו במס' חגיגה (ט: ד"ה
 הוליד) מהא דתנן שם (ע"א) איזהו מעוות לא
 יוכל לתקון, זה הבא על הערוה והוליד ממנה
 ממזר, ואמרי' בגמ' שם הוליד אין, לא הוליד
 לא, ומשמע שאם עדיין לא נולד יוכל לתקון.

16. ספר שערים מצויינים בהלכה

שופך דם האדם באדם דמו ישפך, איזהו אדם שהוא באדם, הוי אומר זה עובר שבמעיי אמו. פרש"י שופך דם האדם שבתוך האדם דמו ישפך. כתב בתשו' חכם צבי (סי' צג) דאדם שנברא ע"י ספר היצירה, אין איסור להרגו משום שפיכת דמים, דכתיב "שופך דם האדם באדם" דהיינו שנברא במעיי אשה, משא"כ אדם שנברא בספר יצירה. וראיתי

זה לעיל (י"ט: סוד"ה שכל המגדל יתום). ונראה דאף אי נימא דאין איסור להרגו משום שפיכות דמים, מ"מ אסור להרגו משום דמוליד מדת אכזריות בגופו, ולא גרע ממש"כ בתשו' נודע ביהודה (מהד"ת יו"ד סי' י) דאסור לצוד חיות ועופות כיון דמוליד אכזריות בגופו, ועיי' בדברינו לקמן (צה. ד"ה ואדמי) שהארכנו בדבריו.

- יש להוסיף הבנת הרב נבנצל על הפסוק: [ספר בראשית פרק ט (1)] שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם:

17. דף על הדף סנהדרין דף נז עמוד ב

בגמ': שופך דם האדם משום רבי ישמעאל אמרו (ב"נ נהרג) אף על העוברין.

במנחת חינוך (מצוה רצ"ו) מסתפק מה שבין נח מוזהר על העוברין, הוא משום שבדיני בן נח גלתה התורה שאף עובר קרוי נפש, ועיקר אזהרת הריגתו הוא משום איסור רציחה, או שלעולם אין העובר קרוי נפש, אלא שזו עבירה כשאר עבירות, ואינה מחמת עבירה דשפיכות דמים.

ודברי תוספות הראש בסנהדרין נ"ט ע"א שכתב שלכך מותר להציל נכרית המסתכנת בלידתה כיון דעובר לא מיקרי נפש, ואע"פ שגזירת הכתוב היא שמתחייב עליו, מבואר כצד השני של ספקת המנחת חינוך.

אמנם במושב זקנים עה"ת (שמות כא, כב) מבאר שאיסור הריגת עובר הוא בכלל רציחה, ולכן הקשו למה המכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי וולדות, הרי יתחייב מיתה בשביל הוולדות שהרג, ועיי"ש מה שתירצו, מבואר עכ"פ שהוא בכלל איסור רציחה.

18. מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף נז עמוד ב

בן נח נהרג וכו' אף על העוברין כו' בזה אמרתי ליישב בפ' שמות שדקדק הכתוב לאמר ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות דודאי פרעה לא שאל מהם להרוג הזכרים בידים דבן נח מוזהר על שפיכות דמים ולכך לא אמר כן למילדות המצריות שהוזהרו על שפיכות דמים אפילו בעוברים אבל למילדות העבריות אמר שהותר לכם להרוג עובר במעיי אמו וראיתם על האבנים קודם שיצא לאויר העולם אם בן הוא וגו' וכיון שאי אפשר בהם לפטור משפיכות דמים רק בתחילת יציאת הולד קודם שיצא ראשו או רובו הוצרך לתת להם סימנין כמו שכתוב בפרק קמא דסוטה וראיתם על האבנים סימן גדול מסר להם כו' ריכותיה מצטננות כו' וכן פניו למעלה כו' עיין שם ודו"ק: